

behaviour and the consciousness of listeners, to create certain moods. The language of political speeches contains economic, financial, political concepts, clichés, rhetorical and stylistic devices. The speeches of politicians should reflect the features and the mentality of the society to which they appeal. The tasks of a political speech consist in causing audience to certain emotions, feelings, and beliefs. The article deals with the difficulties that may arise when translating political speeches. Different language pictures of the world complicate the task of translators. The texts of political speeches contain metaphors, similes, hyperboles, quotations, and clichés. The purpose of a translator is to accurately transfer all shades of stylistic techniques from the source language to the target language. Within the framework of the study, problems and difficulties faced by a translator when working with the text of a political speech are considered.

Key words: political speech, political discourse, translation, translation transformation, language device, stylistic device.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 24.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. О.І. Кобзар

УДК 811.111:81'25

Рябокін Н.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ АБРЕВІАТУР

У кожній мові переклад скорочень має свої особливості й вимоги. Часто переклад аббревіатур може зумовити неправильне значення через подібність мов у буквеному написанні або в їх співзвуччі та сприйнятті. Медичний переклад певною мірою є різновидом технічного, бо вимагає максимальної точності перекладу й якості викладу. Переклади медичної тематики з використанням аббревіатур трапляються переважно в таких документах, як медичні статті, публікації, довідки, історії хвороби, діагнози, процеси дослідження та їх результати, інструкції до лікарських препаратів тощо.

До сучасних дослідників, які займаються проблемами сучасної аббревіації та скорочення у різних аспектах належать: (О.О. Бірюкова, І.В. Варфоломієва, Л.Ю. Зубова, Л.Г. Копрєва, Н.М. Ракітіна, І.В. Семенчук).

Серед розвідок англomовних учених необхідно визначити найвагоміші дослідження про міжнародні аббревіатури K. Versand та аббревіатури в медичному дискурсі: С. Friedman, P. Naug, O. Bodenreider, J. Bergan. Однак поле нових аббревіатур у англійському медичному дискурсі весь час розширюється і тому проблема перекладу їх на

українську мову наразі актуальна. Адже виконуючи переклади медичної тематики у вигляді абревіатур, слід бути надзвичайно обережним, тому що є ймовірність припуститися серйозної помилки, яка може спричинити серйозні наслідки.

У цьому дослідженні будемо аналізувати особливості перекладу медичних абревіатур з англійської мови на українську мову. Було досліджено 468 медичних термінів, серед яких абревіатури становили 7,7%.

Як відомо, медична термінологія доволі розлога в написанні, вимові та запам'ятовуванні. Тому цілком виправданим є використання деяких скорочень, абревіатур, у яких зберігається повноцінний зміст і усувається громіздкість викладення.

За способом творення 100% проаналізованих медичних абревіатур утворені з початкових літер та звуків, наприклад: GIS – gastrointestinal tract (має український еквівалент ШКТ – шлунково-кишковий тракт).

Під час перекладу медичних скорочень з іноземної мови на українську мову часто маємо справу з труднощами та особливостями їх викладу. В іноземній мові, зокрема в англійській, існує певна економія мовних засобів. Схильність до „стиснення” тексту до меж мінімальної надмірності призводить до спрощення мовних конструкцій. У межах професійної сфери медицини у зв'язку з науково-технічним прогресом з'являються нові терміни, які тісно пов'язані з явищем абревіації. Головною причиною їх виникнення було заощадження матеріалу для письма, а згодом і часу. У сучасних мовах розвиток скорочення пов'язаний із законом мовної економії.

У процесі дослідження абревіатур апелюємо до суміжного поняття „скорочення”, що поділяється на лексичні та графічні (оскільки існує проблематика віднесення їх до скорочень).

Скорочення – це такий спосіб словотвору, суть якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або являє собою словосполучення, об'єднане загальним смислом [Єрмоленко 2001: 125].

Абревіатура (лат. *abbreviatio* – скорочую) – складноскорочені слова, утворені з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття. [Єрмоленко 2001: 45].

Акроніми (від „акрос”, (крайній, верхній) і „онома” (ім'я)) – мовні одиниці, утворені зазвичай від початкових літер, елементів або цілих слів, що входять до вихідного словосполучення, і набувають фонетичну будову та відповідну орфографію слова [Єрмоленко 2001: 75].

Зосередимо увагу на перекладі медичних лексичних та графічних скорочень. Лексичні скорочення функціонують як самостійні слова. Графічні скорочення не є словами й використовуються лише на письмі. Сучасна лінгвістика відносить їх до абревіації, вважаючи їх *особливим типом*.

За К.Г. Коваленко, лексичні скорочення можна розподілити на:

- ініціальні абревіатури (ініціалізи, акроніми), наприклад: CBC (complete blood count) – ЗАК (загальний аналіз крові);
- напівскорочення, наприклад: B-bile – міхурова жовч, Rh-factor – Rh-фактор (резус-фактор);
- буквено-цифрові скорочення, наприклад: M1 (mitral first) – перший МК (мітральний клапан), T4 (thyroxin) – тироксин;
- усічення: апокопа (abs=absent – відсутній), синкопа, афереза, змішаний тип (abnm=abnormal – аномальний) [Коваленко].

Абревіатури латинського походження поширені як у писемній, так і розмовній мові різних спеціалістів. Їх розглядають окремо від лексичних та графічних тому, що латинські прототипи більшості абревіатур повністю забуті, а отже, їх можна вважати „умовними позначеннями” деяких англійських термінів.

До ініціальних абревіатур належать: AIDS (Acquired immune deficiency syndrome) – СНІД (синдром набутого імунного дефіциту); ARD (acute respiratory disease) – ГРЗ (гостре респіраторне захворювання); CAT (computer axial tomography) – КАТ (КТ) (комп'ютерна аксіальна томографія); ENT (ear, nose, throat) – ЛОР (ларинго-ото-рино); IOP (intraocular pressure) – ВОТ (внутрішньо очний тиск); RBC (red blood cell) – E (еритроцит); WR (Wasserman reaction) – RW (реакція Вассермана).

Апокопа (явище відпадання одного або кількох звуків у кінці слова), як один із видів усічення [0]: abs (absent) – відсутній; Ala (Alanin) – аланін; carb (carbamic acid) – карбамінова кислота; Fru (Fructose) – фруктоза; med (medical) – мед. (медичний); Оху (oxugen) – О2 (кисень). Такий вид усічень є найбільш кількісним, оскільки метод його утворення – найпростіший, методом перекладу слугує транскодування повної (вихідної) форми відповідного скорочення або переклад словниковим відповідником.

Напівскорочення вживається в наступних прикладах: B-lymphocyte (bond lymphocyte) – кістковий лімфоцит; D-max (maximum density) – максимальна густина; C-gene – структурний ген; EEG electrode – електрод електроенцефалограми; L-antigen – L-антиген; Rh-factor – Rh-фактор (резус-фактор).

Серед усічень можна виділити: abnm (abnormal) – аномальний, патологічний; Clt (complement) – комплемент (в імунології); Ecg (electrocortogram) – електрокортикограма; fld (fluid) – рідина; Lim-ch (limit chronic effect) – поріг хронічної дії; tf (transfer) – перенесення, передача.

Буквено-цифрові скорочення в своїй більшості є номенклатурними і у своєму складі мають згорнуті скорочення, що також позначають медичне явище, найчастіше це двокомпонентні або багатоконпонентні скорочення, переклад яких вимагає розшифровки вихідного значення або повного запозичення: C1-C7 (cervical vertebrae) – шийні хребці 1-7; CL50 (medial lethal concentration) середня смертельна концентрація; CL100 (absolute lethal concentration) – абсолютна смертельна концентрація.

Найчастіше такі типи абревіатур складаються як мінімум з двох або більше компонентів, переклад відбувається за допомогою транслітерації або словниковим відповідником.

У свою чергу, до графічних абревіатур можна віднести скорочені варіанти латинських та французьких слів, а саме a.c. (ante cibum) – before meals; b.i.d. – (bis in die) – twice a day; h.s. (hora somni) – at bed time; e.g. (exempli gratia) – for instance, cf (conferre) – compare.

Наступні скорочення належать до графічних абревіатур: a.c (ante cibum) – до їжі; b.l (bacillus) – бацил; g (gram) – грам; h.s (hora somni) – постільний режим; no (number) – номер; vv (veins) – вени. Графічне оформлення таких абревіатур у медичному дискурсі відбувається на рівні однокомпонентних, двокомпонентних та багатокомпонентних скорочень, крапка вказує не лише на відсікання кінцевої частини слова, але й на морфологічному поділі слова, відділяючи префікси та корені однокомпонентних скорочень, згортаючи апокопу першого компонента, та другого, додаючи беззмстовну літеру, таку тенденцію можливо прослідкувати на прикладі: *cr. nn.* – *cranial nerves* – ЧМН (*черепно-мозковий нерв*), обов'язково дослідивши оригінал тлумачення “*Cranial nerves, are nerves that emerge directly from the brain and the brainstem, in contrast to spinal nerves*” [Кукаріна 2017: 119].

Як показує проаналізований матеріал, переклад таких утворень найчастіше відбувається за допомогою транслітерації розгорнутого значення чи перекладу словниковим відповідником.

Абревіація в галузі медицини є досить продуктивним способом появи термінів. Найчастіше медичні скорочення трапляються в англійській мові, тоді як в українській мові абревіація менш репрезентативна, хоча її роль постійно зростає.

В.І. Карабан пропонує розрізняти такі способи перекладу, які часто використовуються саме під час перекладу абревіатур та акронімів [Карабан 2004: 448]:

- 1) транскодування (транскрибування або транслітерування) скорочення;
- 2) переклад відповідною повною формою слова або словосполученням;
- 3) передача англійського скорочення еквівалентним українським скороченням або інакше кажучи переклад відповідним скороченням;
- 4) транскодування повної (вихідної) форми відповідного скорочення.

Проаналізувавши медичний дискурс, зазначаємо, що у мові медицини присутня велика кількість двокомпонентних та багатокомпонентних абревіатур, що складаються з поєднання двох та більше іменників. Таким чином, у нашій роботі, ми орієнтуємося на подані вище способи перекладу.

Англійські медичні скорочення в більшості випадків під час перекладу українською мовою змінюють свій тип. Серед 36 медичних

абревіатур, що були прийняті за 100% мали еквівалент в українській мові 47,2% (n=17), наприклад, AIDS – СНІД, CBC – ЗАК і т. д.; запозичення іноземного скорочення спостерігалось у 38,9% (n=14) випадків, наприклад: C1-C7 (cervical vertebrae), O2 (oxygen) і пояснювалось частою необхідністю перекладу міжнародних загальноприйнятих номенклатурних абревіатур; транскрипція та транслітерація використовувались у 5,6% (n=2), наприклад: CT – КТ, ECG – ЕКГ; описовий переклад не застосовувався в жодній із абревіатур; створення нового скорочення передбачали авторські контекстуальні абревіатури-неологізми, що не є загальноприйнятими в медичній термінології (наприклад, LP=liver and pancreas – ППз=печінка та підшлункова залоза) і становили 8,3% (n=3).

Таким чином, проаналізувавши переклад медичних термінів, можемо зробити висновок, що найчастішими способами перекладу медичних абревіатур з англійської мови на українську є переклад еквівалентом та запозичення англійського терміну.

Література

- Алексеева 2002** – Алексеева Л.М. Медицинский дискурс. Теоретические основы и принципы анализа / Л.М. Алексеева, С.Л. Мишланова, – Перм: Изд-во Перм. ун-та, 2002. – 200 с;
- Бірюкова 2007** – Бірюкова О.О. Функціонування абревіатур у сучасному мовленні : дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / О.О. Бірюкова. – М., 2007. – 309 с;
- Варфоломеева 2007** – Варфоломеева И.В. Аббревиатуры современного английского языка: когнитивно-дискурсивный аспект : автореф. дис. канд. фил. наук : спец. 10.02.04 “германские языки” / Варфоломеева Ирина Вячеславовна. – М., 2007. – 25 с;
- Єрмоленко 2001** – Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. – К.: Либідь, 2001. – 156 с;
- Зубова 2009** – Зубова Л.Ю. Английские медицинские аббревиатуры как часть профессиональной языковой картины мира: на фоне их русских и французских аналогов : дис. ... канд. фил. наук : 10.02.04 / Людмила Юрьевна Зубова. – Воронеж, 2009. – 244 с;
- Карабан 2004** – Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. - Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 576 с;
- Коваленко 2015** – Коваленко К.Г. До проблеми перекладу абревіатур медичної термінології у субмові сучасної англійської мови / К.Г. Коваленко – Одеський лінгвістичний вісник. Режим доступу: <http://www.oljournal.in.ua/index.php/pereklad-i-perekladoznavstvo/95-kovalenko-k-g-do-problemi-perekladu-abreviatur-medichnoji-terminologiji-u-submovi-suchasnoji-anglijskoji-movi>;
- Копрева 2012** – Копрева Л.Г. Специфика перевода сокращений в английской лексике / Лариса Геннадьевна Копрева // Общество:

- соціологія, психологія, педагогіка. – 2012. – №2. – С. 125-127;
- Кукаріна 2017** – Кукаріна А.Д. Способи перекладу аббревіатур в англomовному та українomовному медичному дискурсі: дис. канд. філо. наук : 10.02.16 / Анна Дмитрівна Кукаріна. – Київ, 2017. – 261 с;
- Ракітіна 2007** – Ракітіна Н.М. Лінгвокультурологічні аспекти функціонування аббревіатур в політичному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.17 / Наталія Миколаївна Ракітіна – Челябінськ, 2007. – 21 с;
- Семенчук 2012** – Семенчук И.В., Мечковская Н.В. Особенности образования и перевода медицинских сокращений и аббревиатур, используемых в клинике и диагностике заболеваний желудочно-кишечного тракта [Электронный ресурс] // Журнал ГрГМУ. – 2012. – №3 (39). – С.78-80.
- Berman 2004** – Berman J.J. Pathology abbreviated: a long review of short terms [Online] /J.J. Berman. – Arch Pathol Lab Med. – 2004 Mar;128(3): 347–352. – [Access Mode]: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/14987146>
- Bodenreider 2004** – Bodenreider O. The Unified Medical Language System (UMLS): integrating biomedical terminology. Nucleic Acids Research [Online] / Oliver Bodenreider. – 2004. – [Access Mode]: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC308795/>
- Friedman 2000** – Friedman C.A broad-coverage natural language processing system / C. Friedman Proc AMIA Symp. – 2000. – P. 270-274. – [Access Mode]: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2243979/>
- Herget 2009** – Herget K., Alegre T. Translation of Medical Terms // Translation Journal [Online] / K. Herget, T. Alegre. – 2009. – [Access Mode]: <http://translation-journal.net/journal/49medical1.htm>
- Versand 1973** – Versand K. Polyglot's Lexicon, 1943-1966 [Online] / Kenneth Versand // G. & C. Merriam Company. – 1973. – Access Mode: https://books.google.com.ua/books?id=VDdBAQAIAAJ&dq=Kenneth+Versand&hl=ru&sa=X&redir_esc=y.

Рябокін Н.О. Особливості перекладу медичних аббревіатур.

У статті розглянуто способи перекладу англomовних аббревіатур на українську мову в медичному дискурсі.

Не зважаючи на низку наукових досліджень із цієї проблеми, питання способів перекладу медичних термінів досить актуальне. Адже поле нових аббревіатур у англійському медичному дискурсі весь час розширюється. У кожній мові переклад скорочень має свої особливості й вимоги. Часто переклад аббревіатур може зумовити неправильне значення через подібність мов у буквеному написанні або в їх співзвуччі та сприйнятті. А виконуючи переклади медичної тематики у вигляді аббревіатур, слід бути надзвичайно обережним, тому що є ймовірність припуститися серйозної помилки, яка може спричинити серйозні наслідки. У статті увага зосереджувалася на перекладі медичних лексичних та графічних скорочень. Лексичні скорочення функціонують

як самостійні слова. Лексичні скорочення розмежовуються на: ініціальні аббревіатури; напівскорочення; буквено-цифрові скорочення; усічення: апокопа, синкопа, афереза, змішаний тип. Найчастіше такі типи аббревіатур складаються як мінімум із двох або більше компонентів, переклад відбувається за допомогою транслітерації або словниковим відповідником.

Графічні скорочення не є словами й використовуються лише на письмі. Як показує проаналізований матеріал, переклад таких утворень найчастіше відбувається за допомогою транслітерації розгорнутого значення чи перекладу словниковим відповідником. Таким чином, проаналізувавши переклад медичних термінів, можемо зробити висновок, що найчастішими способами перекладу медичних аббревіатур з англійської мови на українську є переклад транслітерацією, еквівалентом (відповідником) та запозичення англomовного терміну.

Ключові слова: аббревіатура, скорочення, акроніми, лексичні скорочення, графічні скорочення, транслітерація, транскодування, словниковий відповідник.

Рябокoнь Н.О. Особенности перевода медицинских аббревиатур.

В статье рассмотрены способы перевода англоязычных аббревиатур на украинский язык в медицинском дискурсе.

Несмотря на ряд научных исследований по этой проблеме, вопрос способов перевода медицинских терминов достаточно актуален. Ведь поле новых аббревиатур в английском медицинском дискурсе все время расширяется. В каждом языке перевод сокращений имеет свои особенности и требования. Часто перевод аббревиатур может вызвать неправильное значение из-за сходства языков в буквенном написании или в их созвучии и восприятии. А выполняя переводы медицинской тематики в виде аббревиатур, следует быть очень осторожным, потому что есть вероятность допустить серьезную ошибку, которая может повлечь серьезные последствия. В статье внимание сосредоточено на переводе медицинских лексических и графических сокращений. Лексические сокращения функционируют как самостоятельные слова. Лексические сокращения разграничиваются на: инициальные аббревиатуры; частичносокращенные; буквенно-цифровые сокращения; усечения: апокопа, синкопа, аферезис, смешанный тип. Чаще всего такие типы аббревиатур состоят как минимум из двух или более компонентов, перевод происходит с помощью транслитерации или словарным соответствием.

Графические сокращения не являются словами и используются только на письме. Как показывает материал, перевод таких образований чаще всего происходит с помощью транслитерации

развернутого значення или перевода словарним соответствием. Таким образом, проанализировав перевод медичинських термінів, можемо зробити висновок, що найбільш частими способами переведення медичинських аббревіатур з англійського мови на український є переклад транслітерацією, еквівалентом (аналогом) і заїмствования англоязычного терміна.

Ключевые слова: аббревіатура, скорочення, акроніми, лексическі скорочення, графіческі скорочення, транслітерація, транскодування, словарне відповідність.

Ryabokin N.O. Features of medical abbreviations' translation.

The article deals with methods of English-language abbreviations' translation to the Ukrainian language in the medical discourse.

Despite a series of scientific studies on this issue, the question of how to translate medical terms is very relevant. After all, the field of new abbreviations in English medical discourse is constantly expanding. In each language, the translation of abbreviations has its own characteristics and requirements. Frequently the translation of abbreviations may cause incorrect meaning due to the similarity of languages in alphabetic writing or in their consonance and perception. And while performing translations of medical subjects in the form of abbreviations, it should be extremely careful, as there is a probability of committing a serious mistake that can have serious consequences. In the article the attention is given to the translation of medical lexical and graphical abbreviations. Lexical abbreviations function as independent words. Lexical abbreviations are distinguished by: initialisms; shortening; alphanumeric abbreviations; truncation: apocope, syncope, apheresis, mixed type. Often, these types of abbreviations consist of at least two or more components, translation is done with using transliteration or a dictionary correspondence.

Graphic abbreviations are not words and are used only on the letter. As the material shows, the translation of such formations most often occurs by transliteration of the expanded meaning or translation by dictionary correspondence. Thus, after analyzing the translation of medical terms, we can conclude that the most frequent methods of translating medical abbreviations from English into Ukrainian are translation by transliteration, equivalent (analog) and borrowing of the English-speaking term.

Keywords: abbreviation, shortening, acronyms, lexical abbreviations, graphic abbreviations, transliteration, transcoding, dictionary correspondence.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.

Стаття прийнята до друку 24.09.2018 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. О.Ю. Моїсеєнко